

Muğla Şehir Eski Mezarlığı'nın Mezar Taşlarında Harf Devriminin Etkisi

The City Old Cemetery of Muğla: The Effect of the Letter Revolution on Tombstones

İsmail Hakkı GÖKSOY

Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İslam Tarihi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi
Suleyman Demirel University, Faculty of Divinity
Professor of Islamic History Main Chair
Isparta/Türkiye

ismailgoksoy@sdu.edu.tr | orcid.org/0000-0003-2976-0567

Sümeyye YELİMLİBAĞ

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
Süleyman Demirel University, Institute of Social Sciences
Islamic History and Arts Department Postgraduate Student
Isparta/Türkiye

sumeyye.yelimlibag@hotmail.com | orcid.org/0000-0003-1120-3367

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 7 Mayıs / May 2022

Kabul Tarihi | Accepted: 13 Haziran / June 2022

Yayın Tarihi | Published: 20 Aralık / December 2022

Atıf | Cite as: İsmail Hakkı Göksoy- Sümeyye Yelimlibağ, "Muğla Şehir Eski Mezarlığı'nın Mezar Taşlarında Harf Devriminin Etkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 49 (Aralık 2022/2), 24-62.

İntihal | Plagiarism: Bu makale en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Suleyman Demirel University Faculty of Theology Isparta/Turkey

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduifd>

Mail: ilahiyyatdergisi@sdu.edu.tr

Muğla Şehir Eski Mezarlığı'nın Mezar Taşlarında Harf Devriminin Etkisi*

Öz

İnsanoğlu, dünyadaki yaşamının son bulmasıyla toprağa gömüleceği inancına ve gömülme yerinin belli olması gerektiği uygulamasına sahiptir. Ölen kişinin kabre konması ve yerinin bilinmesi inancına zamanla farklı sanatsal eklemeler yapılmıştır. Bunlardan biri mezar taşı dikme geleneği olmuştur. Mezar taşları, dinî birer sembol olmalarının yanı sıra dönemine ait tarihi, sanatsal ve mimari özellikler dâhil çeşitli bilgiler aktaran önemli yapılardır. İslam tarihi boyunca farklılık gösteren mezarlıklar ve kabirler Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine geçişte daha sade bir görünüme sahip olmuştur. Harf devrimi 1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilmiş, fakat mezar taşlarında Arap harflerinin kullanımı 1941 yılına kadar sürmüştür. Özellikle 20. yüzyıl başlarına tarihlenen bazı mezar taşlarının, Cumhuriyet'in ilanından sonra ayakucuna veya arka tarafına mevcut yazının Latinize edilmiş hali işlenmiştir. Aynı yazının Latin harfleriyle mezar taşına tekrar yazılma sebepleri ise şu şekilde açıklanabilir: Mezar taşlarının kaybolmaması ve varisleri tarafından yazının anlaşılması, böylece dua etme imkânının sürdürülmesi. Yazı biçimi, şekil ve incelik yönüyle birbirlerinden farklılık gösteren mezar kitabeleri ve süslemeleri dönem hakkında bize bilgi sunmaktadır. Bazı kitabelerde yalnızca isim, lakap, meslek gibi bilgiler yer alırken, bazı kitabelerde de beytlere yer verilmiştir. Genellikle Latin harfleriyle yazılmış ayakucu mezar taşlarında, Latin harfleri daha tam anlamıyla öğrenilmediği için, yazıların büyük harf ve küçük harf gibi ayrımlara dikkat edilmeksizin yazılması ve farklı kısaltmalara yer verilmesi bu konuda bir acemilik evresi yaşandığını bizlere göstermektedir. Bununla beraber Latin harflerinin kullanımı vefat eden kişilerin mezarının aidiyeti açısından halka büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Sonraki zamanlarda Osmanlı Türkçesinin herkes tarafından bilinmemesi ve okunamaması halkın farklı bir yol izleyip atalarının mezarlığını rahatlıkla bulabilmek için bazı mezar taşlarına isim ve soy isimlerini yazmalarına neden olmuştur. Kitabelerde malzeme olarak genellikle dökme çimento kullanılması zamanla aşınmalara ve dökülmelere yol açmıştır. Mezar taşlarındaki tahribatın bir diğer nedeni ise, 1920'li yılların sonuna doğru Osmanlı dönemine ait mezar taşlarının başka mezarlıklardan Muğla Şehir Eski Mezarlığı'na taşınmasıdır. Bu mezarlık çok geniş bir alana sahiptir. Mezarlık 84 adadan oluşmakta ve her adada 3 ve 4 parsel bulunmaktadır. Mezarlıkta Osmanlı dönemine ait yüzlerce mezar taşı yer almaktadır. Mezar taşlarının birçoğu hava şartları ve beşerî faktörlerden dolayı tahrip olmuş ve okunamayacak hale gelmiştir. Bu mezarlıkta Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait hem Osmanlı Türkçesiyle hem de yeni Türk harfleriyle yazılmış 21 tane mezar taşı tespit edilmiştir. Bu makalede, söz konusu mezar taşlarının Türk ve İslam sanatları açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Kitabelerle ilgili gözlemlerde şu bilgiler öne çıkmıştır: Hem Latin harfleriyle hem de Arap harfleriyle yazılmış mezar taşları içerisinde en eski olanı 1902

* Bu makale "Muğla Şehir Eski Mezarlığı Osmanlı Dönemi Mezar Taşları" başlıklı yüksek lisans tezi çalışması kapsamında hazırlanmıştır.

tarihlidir. Arap harfli en son mezar taşı ise 1941 yılına aittir. Erkeklerle ait mezar taşları serpuşlu iken kadınlara ait olanlarının alınlık kısımlarında bitkisel motifler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Muğla, Mezar Kitabesi, Mezar Taşı, Serpuş, Motif

The City Old Cemetery of Muğla: The Effect of the Letter Revolution on Tombstones

Abstract

People have faith and practice that they must be buried after death, and one must know where they are buried. Different artistic additions have been made over time to this faith and practice. One of them is the tradition of erecting tombstones. In addition to being religious symbols, tombstones are structures that convey various information including the administrative, historical, artistic, and architectural characteristics of the period. Cemeteries and tombs, which differed throughout Islamic history, had a simpler appearance in the transition from the Ottoman period to the Republican era. The alphabet change was adopted on November 1, 1928, but the use of Arabic letters on tombstones continued until 1941. Some tombstones, especially those dated to the beginning of the twentieth century, were engraved with Latinized version of the current inscription on the foot end or back of the foot after the proclamation of the Turkish Republic. The reasons why the same inscription was rewritten on the tombstone in Latin letters can be explained as follows: The tombstones should not be lost, and the writing should be understood by their heirs, thus maintaining the possibility of praying for the dead. Inscriptions which differ in terms of their writing style, shape, and decoration provide information about the period. Some inscriptions contain only names, nicknames and professions, while others may also contain certain verses. Because the Latin alphabet was not fully mastered, and since Latin letters were used in writings on tombstones, one encounters the writing and inclusion of different abbreviations without paying attention to distinctions such as uppercase and lowercase letters which in turn indicates a stage of inexperience in this regard. However, the use of Latin alphabet provides great convenience to the public in determining the graves of the deceased. Later, the inability to know and read Ottoman Turkish by everyone led people to follow a different path: They wrote their first and last names on some headstones so that they could easily find the graveyard of their ancestors. The use of cast cement as material in inscriptions resulted in the rapid formation of abrasions and spills. Another reason for the destruction of the tombstones, it is argued, is that the tombstones of the Ottoman period were moved from other cemeteries to the Old Cemetery of Mugla City in the late 1920s. This cemetery has a very large area which consists of 84 divisions and there are 3 and 4 parcels on each division. There are hundreds of tombstones from the Ottoman period in the cemetery. Many of the tombstones have been destroyed due to weather conditions and human factors that made them impossible to read. In the cemetery, 21 tombstones from the Ottoman and Republican periods were identified, written both in Ottoman Turkish and in the modern Turkish alphabet. This article aims to evaluate these tombstones in terms of Turkish and Islamic arts. It is possible to make the following observations about inscriptions: the oldest of these tombstones written both Arabic letters and Latin

letters is dated 1902. The last tombstone with Arabic letters is from 1941. While the tombstones of men are with headgears, those of women have herbal motifs on their pediments.

Keywords: Ottoman, Muğla, Grave Inscription, Gravestone, Serpush, Motif.

1. Giriş

Batı Anadolu'nun güney ucunda yer alan Muğla, kuzeyde Aydın, doğuda Denizli ve Burdur, güneydoğuda Antalya güneyde Akdeniz ve batıda Ege Denizi ile çevrilidir. Konum itibarıyla hem Ege hem Akdeniz Bölgesi coğrafi özelliklerini taşır. Muğla etrafı dağlarla çevrili büyükçe bir ovanın (Muğla ovası) kuzey kenarında, Oyukludağ'ın eteklerindeki Asartepe'nin (Hisardağ) yamaçlarında denizden 650 m. yükseklikte kurulmuştur. Şehrin bugünkü adı antik dönemdeki ismi olan Mobolla'dan gelir. Bu kelime daha sonraki devirlerde değişime uğrayarak Mogola olarak anılmıştır. Eskiçağ tarihinde şehrin bulunduğu bölge Karya adıyla geçer.¹

Kent hakkında ilk bilgiler Helenistik çağdan başlamaktadır.² Muğla sınırlarının büyük bölümü, antik çağda Karya bölgesi olarak anılmaktadır. Bizans İmparatoru Manuel Komnenos zamanında 12.yy ikinci yarısında savaşçıların yerleştirildiği özel bir sınır bölgesi oluşturulmuştur.³ Moğollar'ın önünden kaçan Türkmen grupları 1220'den sonra Anadolu'ya girip batıdaki sınırlara yerleşmiştir. Bu süreçte Denizli ve çevresinde yoğun bir Türkmen nüfusu birikmiş ve bu durum bir Türkmen beyliğinin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Ardından Türk akınları yoğun bir şekilde artış göstermiştir. 1259'dan itibaren Bizans sınır savunmasının bozulması ve Bizans dış politikasındaki bazı değişiklikler sebebiyle Karya bölgesi 1261 yılından itibaren Menteşeoğulları'nın hâkimiyetine girmiştir.⁴ Beylik, 15. yüzyıl başlarında Osmanlı egemenliğine dâhil olmuş ve bu egemenlik 1424'te kesinleşmiştir. Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra Menteşe bölgesi, Menteşe Sancağı adıyla merkezi Kütahya olan Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlanmış ve Muğla sancak merkezi olmuştur.⁵ II. Bayezid döneminde Menteşe sancağı sekiz büyük kazaya ayrılmıştır. 17. yüzyılda Muğla birçok başkaldırı ve yağmalama hareketlerine tanıklık etmiştir. Muğla 18. yüzyılın ilk yarısına kadar Sancak beyleri tarafından yönetilmiştir. 1867 yılında çıkarılan vilayet nizamnamesiyle birlikte Muğla, Aydın Vilayetine bağlı bir sancak yapılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra da Muğla merkez olmak üzere ayrı bir idari birim haline getirilerek il olmuştur.⁶

İlk yerleşimin bugün şehrin hemen kuzeyinde yer alan kalede başlamış olduğu kabul edilir. Kalenin fizikî yetersizliği, yerleşmenin ilk devirlerden itibaren kuzey kapısının önündeki düzlüğe veya güney istikametinde dağın ovaya bakan eteklerine doğru yayılmasına yol açmıştır. Muğla Kalesi'nin

¹ Zekai Mete, "Muğla", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/376.

² İlhan Tekeli, *Tarih İçinde Muğla* (Muğla: Muğla Belediyesi Yayınları-1, 2006), 1.

³ Tekeli, *Tarih İçinde Muğla*, 12.

⁴ Mete, "Muğla", 30/376.

⁵ Muhammed Yazıcı, *16. Yüzyılda Batı Anadolu Bölgesi'nde (Muğla, İzmir, Aydın, Denizli) Türkmen Yerleşimi ve Demografik Dağılım* (Muğla: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 13-22.

⁶ Şakir Çakmak, *Muğla Cami ve Mescitleri* (Muğla: Muğla Belediyesi Kültür Yayınları:12, 2013), 6; Mete, "Muğla", 30/376.

yapılış tarihi kesin olarak tespit edilememekle birlikte varlığı antik dönemden itibaren bilinmektedir. Şehrin kuzeyinde dik ve yalçın bir kayalığın üzerindeki düzlüğü çevreleyen dört köşe planlı kalenin içinde, güneye bakan yamacın üst kısmında ovaya nâzır bir iç kale daha vardır.⁷

Menteşe dağlık bölgesi Türkmenler için gizlenmeye, savunmaya ve yeni yurt edinmeye müsait topografyası yanında, Orta Anadolu'ya oranla daha zengin bitki kültürüne sahip oluşu yüzünden hayvanları için de cazip bir bölgedir. Bu yüzden Menteşe'nin dört bir tarafına toplumun yayılmadığı alan kalmamıştır. Akarsu boyları, vadi tipleri ve deniz kıyısındaki ovalar nispeten yumuşak iklime sahip oldukları için kışlak mevkileri olarak kullanılmıştır. Yaylalar, dağlar, platolar, orman kenarları ise yaylak mevkileri olarak seçilmiştir. Kısacası hem insanlar için hem hayvanlar için elverişli topraklara sahip bir bölgedir.⁸

Muğla ili ve ilçeleri tarım ürünlerinin çeşitliliği ile de dikkati çeker. Türkiye'de arıcılığın en önemli merkezlerinden biri olup yörede hem çiçek hem de çam balı üretimi yapılmaktadır. Muğla kazasında tütün, incir, elma, kiraz gibi ürünler yetiştirilmektedir.⁹ Marmaris ilçesi çam balı ile ünlüdür. Ortaca, Fethiye, Dalaman ve Dalyan ilçelerinde yaygın bir şekilde narenciye tarımı (portakal, limon, mandalina, greyfurt) yapılmaktadır. Özellikle Marmaris-Köyceğiz hattına özgü bir diğer ürün, günlük ağacından elde edilen ve eczacılıkta kullanılan sığla yağıdır. Zeytincilik de il genelinde gelişmiştir. Milas ilçesi zeytincilikte diğer ilçelere göre daha çok ön plana çıkmıştır.¹⁰

Muğla şehri birçok medeniyete şahitlik etmekle beraber o dönemin bulgularını içerisinde barındırmaktadır. Muğla'daki İslami dönemin aynası olan cami, medrese, zaviye vb. yapıtların yanı sıra mezar taşları da bölge ve zaman açısından bizlere somut delil sunmaktadır.

1.1. Türk-İslam Kültüründe Mezar Geleneği

Kabir, Arapça'da "ölünün gömüldüğü yer" anlamına (çoğulu kubûr) gelmektedir. Makber veya makbere (çoğulu mekâbir) kelimeleri de "kabirlerin bulunduğu yer" karşılığında kullanılır. Türkçede kabirle eş anlamlı kelime olan mezar ise kelimenin kök anlamıyla da irtibatlı olarak özellikle ziyaret edilen önemli kişilerin kabirlerini (ziyaretgâh) ifade eder.¹¹

Kur'ân-ı Kerîm'de Medine'deki münafıkları kast ederek kabir lafzıyla "Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma ve kabrinin başında durma. Çünkü onlar Allah'ı ve Resûlünü inkâr ettiler ve fâsik olarak öldüler."¹² Mekâbir lafzıyla "Çoklukla övünmek sizi, kabirlere varıncaya (ölünceye) kadar oyaladı."¹³ "Çünkü kıyamet muhakkak gelecektir. Onda hiçbir şüphe yoktur ve şüphesiz Allah kabirdeki kimseleri diriltecektir."¹⁴ "Diriler ile ölüler de bir olmaz. Allah dilediğine işittirir. Sen

⁷ Mete, "Muğla", 30/376.

⁸ Zekai Mete, XV. ve XVI. Yüzyıllarda Muğla ve Yöresi (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 23-34.

⁹ Zekai Eroğlu, *Muğla Tarihi* (İzmir: Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları:13, 2018), 150-151.

¹⁰ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, "Muğla Hakkında" (Erişim 07 Nisan 2022).

¹¹ Kürşat Demirci, "Kabir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 24/33.

¹² Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), *Kur'ân Yolu* (Erişim 23 Nisan 2022) Tevbe, 9/84.

¹³ *Kur'ân Yolu* (Erişim 23 Nisan 2022) Tekâsür, 102/1-2.

¹⁴ *Kur'ân Yolu* (Erişim 23 Nisan 2022), Hac, 22/7.

kabirde bulunanlara işittirecek değilsin.”¹⁵ “Ey iman edenler! Kendilerine Allah'ın gazap ettiği, kabirlerdeki kâfirlerin ümit kestikleri gibi tamamen ahiretten ümitlerini kesmiş bir toplumu dost edinmeyin.”¹⁶ “Kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman.”¹⁷ “Acaba o bilmiyor mu ki, kabirlerde bulunanlar çıkarıldığı ve kalplerdeki ortaya konulduğu zaman, işte o gün onların Rabbi kendilerinin her halinden mutlaka haberdardır.”¹⁸ Beş ayette ise kubur lafzıyla geçmektedir.¹⁹

İnsanlık tarihi içinde ilk ölüm ve defin olayı, Kur'an-ı Kerim'de isim verilmeden şu şekilde nakledilir: “Onlara Âdem'in iki oğlunun haberini gerçeğe uygun olarak anlat: Hani ikisi de birer kurban sunmuşlar, birininki kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, diğerine, ‘Andolsun seni öldüreceğim’ dedi. O da dedi ki, ‘Allah ancak takvâ sahiplerinden kabul eder. Andolsun ki sen öldürmek için bana el uzatsan bile ben öldürmek için sana elimi kaldıracak değilim! Zira ben âlemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım. Ben diliyorum ki sen hem benim günahımı hem de kendi günahını yüklenesin, cehennemliklerden olasan. Zalimlerin cezası işte budur. Sonunda içindeki duygular onu kardeşini öldürmeye itti; onu öldürdü ve böylece hüsrana uğrayanlardan oldu. Ardından Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. “Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini gömmekten âciz miyim? dedi, ettiğine pişman oldu.”²⁰

Hz. Adem ve Hz. Havva'dan doğan ilk iki erkek çocuğun, yani Hâbil ile Kâbil hadisesi Kur'an'da isim verilmeden yukarıdaki şekliyle anlatılır. Ancak, zikredilen ayetlerin tefsirinde ve İslam kaynaklarında konuyla ilgili çeşitli ve geniş rivayetler yer alır. Bunların önemli bir kısmı Tevrat'ta ve diğer dinî kaynaklarda da geçer. İslam kaynaklarına göre, özetle Kabil'in kardeşi Habil'in başına taşla vurarak öldürdüğü, fakat onu nasıl defnedeceğini bilemediği anlatılır. Bir süre yırtıcı hayvanlardan cesedi korumak için bir torbanın içine koyar. Daha sonra Allah iki karga göndererek ölenin nasıl defnedileceğini Kabil'e gösterir. İki karga önce birbirleriyle onun önünde kavga ederler ve birisi diğerini öldürünce onu toprağa gömer. Kâbil de pişmanlık duyarak aynı şekilde kardeşini toprağa defneder.²¹ Zamanla çeşitli din, kültür ve medeniyetlerde farklı defin gelenekleri oluşmuştur.

Ölünün defnedildiği mezar, toprak üstünde kalan yapısıyla daha sonraki nesiler için önem taşıyor ve ziyaret edilebilmesi için üzerinde yerini ve ait olduğu kimseyi belirleyen bir alâmetin bulunması gerekir. Bu sebeple dayanıklılığından dolayı genellikle mezar yapımında taş malzeme kullanılmıştır.

¹⁵ *Kur'an Yolu* (Erişim 23 Nisan 2022), Fâtır, 35/22.

¹⁶ *Kur'an Yolu* (Erişim 23 Nisan 2022), Mümtehine, 60/13.

¹⁷ *Kur'an Yolu* (Erişim 23 Nisan 2022), İnfitâr, 82/4.

¹⁸ *Kur'an Yolu* (Erişim 23 Nisan 2022), Âdiyât, 100/9-11.

¹⁹ Demirci, “Kabir”, 24/33.

²⁰ *Kur'an Yolu* (Erişim 23 Nisan 2022), Mâide, 5/27-31.

²¹ Ömer Faruk Harman, “Hâbil ve Kâbil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/376-378.

Geleneğin ne zaman başladığı hakkında kesin bilgi yoktur. Ancak, eski Ahid’de Hz. Ya‘kub’un zevcesi Raşel’in kabri başına bir taş diktiğinden, aile kabirlerinden ve türbelerden söz edilir.²²

Türbe şeklindeki mezar yapısı, İslam dünyasında Türklerin egemenliğinde gelişen bir yapı tipidir. Müslüman halifeleri içinde ilk türbe mezar yapısı Abbasi Halifesi Muntasır’ın (ö.862) annesi tarafından ve eski Suriye Hıristiyan mezar yapılarından esinlenerek ancak Hicretin üçüncü yüzyılında yapılmıştır.²³ Dolayısıyla, İslâm sanatında bilinen ilk türbe onun Samerra’da yaptırdığı ve annesinin yanı sıra kendisi ve kendisinden sonraki iki halifenin de defnedildiği Kubbetü’s- Suleybiyye’dir. Yapı sadece bugün mevcut en eski Müslüman türbesi olarak değil, İslam mimarisinin ilk türbesi olarak da büyük önem taşımaktadır.²⁴

Mezar taşları, Türk sanatının en küçük anıtları olarak bir milletin belirli dönemdeki sanat zevkini ve duygularını en güzel, en iyi yansıtan, üstelik tarihleri de açıkça belirtilmiş olan hatıralardır. Mezarlar ve mezarlıklar eski Türk şehirlerinin tapu senedi niteliğindedir.²⁵ Örneğin, bugün Van gölü kıyısındaki Ahlat mezar taşları İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası Türklerde mezar taşı geleneğinin nasıl olduğu hakkında bize bir çok bilgi sunmaktadır. Anadolu’nun farklı bölgelerindeki Selçuklu dönemine ait çok sayıda mezar taşlarıyla mukayese etme imkanı da vermektedir.²⁶ Osmanlı dönemine ait mezar taşlarının önemli bir kısmı, daha sağlam ve korunaklı bir şekilde günümüze kadar ulaşmıştır. Cumhuriyetin kuruluş devrinde yapılan harf devrimi ile birlikte Latin alfabesinin tam olarak henüz kavranmadan yeni harflerin mezar taşlarına işlenmesi bazı hatalara ve yanlışlıklara sebep olmuştur. Eski harflerin kullanımı resmen yasaklanmasına rağmen, mezar taşlarında bazen eski ve yeni harflerin birlikte kullanımı bir süre daha devam etmiştir.²⁷

2. Muğla Şehir Eski Mezarlığı’ndaki Arap ve Latin Harfli Mezar Taşları

İnceleme konusu yapılan Muğla Şehir Eski Mezarlığı, çok geniş bir alana sahip olup, toplam 84 adadan oluşmaktadır. 1920’lerin sonuna doğru bölgeden alınan mezarlar ve kitabeler buraya taşınmıştır. Taşınma sebebi imar faaliyeti olarak bilinmektedir. Mezar taşlarının bir kısmı beşeri ve doğal faktörlerin etkisi ile tahrip olmuştur.

Mezarlıkta 84 adanın bulunması ve bu adaların 3’erli ve 4’erli şekilde parsellere ayrılmış olması çalışmamızın daha hızlı ilerlemesi açısından bize kolaylık sağlamıştır. Çift sayılı adalarda Osmanlı dönemine ait mezar taşı daha fazla olduğu için öncelikle çift sayılı adalar tamamlanmış daha sonra tek sayılı adalar ele alınmıştır.

²² Nebi Bozkurt, “Mezarlık”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/519.

²³ Doğan Kuban, *100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi* (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1973), 130.

²⁴ Hakkı Dursun Yıldız, “Abbasiler”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/53.

²⁵ Semavi Eyice, *Mezarlıklar ve Hazireler* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996), 124.

²⁶ Beyhan Karamağaralı, *Ahlat Mezar Taşları* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları:1394, 1992), 1-20.

²⁷ Hans-Peter Laqueur, “Mezar Taşlarında Harf Devrimi”, *IX. Türk Tarih Kongresi: Bildiriler*, ed. Ekrem Akurgal (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989), 3/1375.

Tespit edilen mezar taşı kitabeleri ilk olarak yumuşak fırça ve zımpara yardımıyla üzerindeki yosun ve tozların temizliği yapılmıştır. Daha sonra mezar taşının hem başucu hem de ayakucu ayrı ayrı karede fotoğraflanarak kayıt altına alınmıştır. Mezar taşları daha sonra fotoğraflardan okunmaya çalışılmıştır.

Çalışmada tespit edilen mezar taşlarının her birine numara verilmiş ve tarihi, bulunduğu konumu, yapısal şekilleri, süslemeleri, işleniş şekilleri, yazı türü, ölçüleri hakkında detaylı bilgi sunulmuştur. Son olarak Osmanlı Türkçesi, okunuşu ve Latin harfleri ile yazılışlarına yer verilmiştir.

Mezar taşlarının okunması ve fotoğrafların çekimi Sümeyye Yelimlibağ tarafımdan yapılmıştır.²⁸ Okunamayan bazı mezar taşlarında Mahmut Küçük'ten yardım alınmış ve çalışmada belirtilmiştir. Mezar taşlarının fotoğraflanmasına 2021 Ocak ayında başlanmıştır. Fakat kontrol amacıyla bazı mezar taşlarının 2022 Mart ayında tekrardan çekimi yapılmıştır.

İncelenen mezar taşlarındaki tarihlerin Miladi, Rumi ya da Hicri dönemde hangi yıllara denk geldiğini doğru tespit etmek için Türk Tarih Kurumu'nun (TTK) internet sitesindeki Tarih Çevirme Kılavuzu'ndan faydalanılmıştır.²⁹

2.1.35.Ada 2.Parsel 1.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Hacı Kara Mustafa Oğlu Emin Ağa'ya ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:120 cm, en:28x26 cm, kalınlığı:6 cm'dir. Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.05 m, en:27x25 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1349/M.1930

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi altı pafta içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Latin Harfli mezar taşındaki fes, çeşit olarak Hamidiye tipi, Arap harfli olan mezar taşı tepe kısmı üçgen biçiminde sonlandırılmıştır.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هوالباقى

حاجى قره

مصطفى اوغلو

امين اغا روحنه

فاتحه

ذى القعدة ١٣٤٩

²⁸ Hem Arap harfli hem de Latin harfli mezar taşlarının bir makale kapsamında ele alınabileceği fikrini veren Sayın Prof. Dr. Bahattin Yaman'a bu vesile ile teşekkür ederiz.

²⁹ Türk Tarih Kurumu Başkanlığı, "Tarih Çevirme Kılavuzu" (Erişim 1 Şubat 2022).

..... نيسان ٢٢

Okunuşu;

- 1.Hüve'l Baki
- 2.Hacı Kara
- 3.Mustafa oğlu
- 4.Emin Ağa ruhuna
- 5.Fatiha
- 6.Zilkade 1349
- 7.22 Nisan

Latin Harfleriyle;

- 1.HACIKARA
- 2.MUSTAFA
- 3.OĞLU
- 4.EMİNAĞA
- 5.RUHUNA
- 6.FATİHA
- 7.NİSAN 22
- 8.1930



Resim 1: 35.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 2: 35.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.2.37. Ada 2. Parsel 1. Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Feyzullah Haklı'ya ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy: 1.30 m, en:34x22 cm, kalınlığı: 6 cm'dir. Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.18 m, en:27x17 cm, kalınlığı: 5 cm'dir.

3-Tarihi; M.1941

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak mermerdendir.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi sekiz pafta içerisine kazıma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Kitabenin tamamı tahrip olduğu için okunamamaktadır. İsim bilgisine ayakucu taşında Latin harfleriyle yazan kitabeden ulaşıldı.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Arap Harfleri ile yazılı olan Hamidiye fesli başlıklı, Latin Harfleri ile yazılı olan mezar taşı ise üç dilimli kaş kemerli tepelikle sonlanmaktadır.

8-Yazısı ve çevirisi;

Latin Harfleriyle;

1.MAHMUT

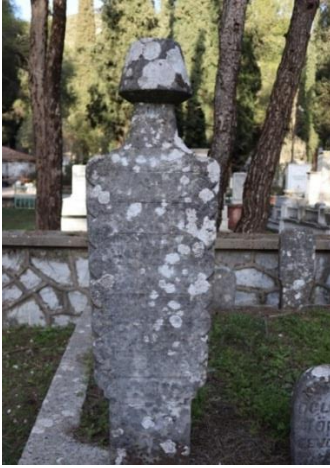
2.OĞLU HACI

3.ÖMERİM

4.FEYZULLA

5.H HAKLI

6.1941



Resim 3: 37.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 4: 37.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.3.37.Ada 2.Parsel 2.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Ömer Nakli'ye ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:72 cm, en:30x22 cm, kalınlığı:5 cm'dir.
Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:64 cm en:25x20 cm kalınlığı:7 cm'dir.

3-Tarihi; M.1941

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak yerel taş ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi iki pafta içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Kitabenin ilk satırının son kısmı tahrip olmuştur. İsim bilgisine ayakucu taşında Latin harfleriyle yazan kitabeden ulaşılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Latin Harfleri ile yazılı olan mezar taşı Hamidiye fesli başlıklı.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

محمد اوغلی.....

الحاج عمر بن مصطفى

Okunuşu;

1.Mahmud oğlu

2.El-Hac Ömer bin Mustafa

Latin Harfleriyle;

1.MAHMUT

2.OĞLU

3.HACI

4.ÖMER

5.NAKLİ

6.1941



Resim 5: 37.Ada 2.Parsel 2.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 6: 37.Ada 2.Parsel 2.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.4.38.Ada 2.Parsel 7.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

- 1-Kime ait olduğu; Koca Müftü El Hac Mehmed Zekai Efendi'ye ait
- 2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.01 m, en:40x37 cm, kalınlığı:7 cm'dir. Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:84 cm, en:35x32 cm kalınlığı: 8 cm'dir.
- 3-Tarihi; H.1352/M1932
- 4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak mermer ile yapılmıştır.
- 5-Tanımı; Mezar kitabesi on pafta içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.
- 6-Yazı Tipi; Talik yazı stili
- 7-Süslemesi; Başlık R tipi sarıklı başlıklar grubundandır. Arap harfli olan başlık ise üçgen şeklindedir. Yuvarlak ya da hafif silindirik şekilde karşımıza çıkan bu tür başlıkların üzerinde destar enli bir şekilde başlığa dolanmıştır. Bu grup başlıkların yer aldığı mezar taşı unvan olarak ağa, hacı, hafız, şeyh vb. ifadelerine rastlanmıştır. Meslek olarak ise müftü, hoca, kâhya gibi ifadeler yer almıştır.³⁰ Nitekim mezar taşı bir müftüye aittir.
- 8-Yazısı ve çevirisi;
Kitabesi;
۱۳۵۲
۱۹۳۲
اتمیش ایدی عمرمن.....ایله فنا
.....بیته عرامی نیده
ماتمینی.....محوله رکه عصرلر
مفکوره جه.....ایتمزدی
.....یاز تاریخ اتاک فوتنه چو هر....
.....رحمت ایده مولا سکا ای
حواجه محمد رحیمی افندی زاده قوجه مفتی
الحاج محمد زکائی افندی روحنه فاتحه³¹
Okunuşu;
1.1352
2.1932
3.Etmiş idi ömrümün.....eyle fena
4.....beyte ârami.....nide
5.Matemini.....asırlar
6. Mefkura.....etmezdi....
7.....yaz tarih ettin fevtine cevher.....
8.Rahmet ede Mevla sana ey ..

³⁰ Emine Güzel, *Osmanlı Erkek Mezar Taşlarında Serpuş Biçimleri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2019. s.117.

³¹ Bu mezar taşının okunmasında Mahmut Küçük'ten yardım alınmıştır.

9.Hoca Mehmed Rahmi Efendi zade Koca Müfti

10.El Hac Mehmed Zekai Efendi ruhuna Fatiha

Latin Harfleriyle;

1.1352

2.1932

3.MULADAKOCA

4.MÜFTİDEMEKLE

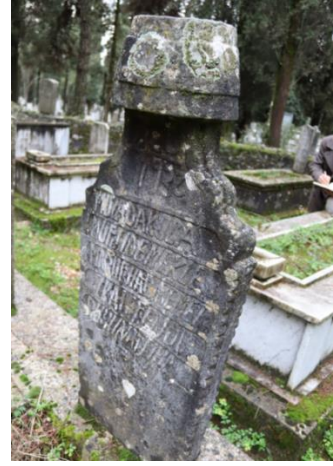
5.MARUFHACİMEHMET

6.ZKAİEFENDİ

7.RUHUNAFATİHA



Resim 7: 38.Ada 2.Parsel 7.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 8: 38.Ada 2.Parsel 7.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı Arka Yüzü (2022)

2.5.38.Ada 3.Parsel 1.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Ali Rıza'ya ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:65 cm, en:26x23 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:52 cm, en:24x20cm, kalınlığı:8 cm'dir.

3-Tarihi; 1386(?)

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak mermerdendir.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi altı pafta içerisine kazıma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Latin harfleriyle yazılan kitabede 1386 tarihi verilmiştir.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Arap Harfleri ile yazılı olan mezar taşı Hamidiye fesli başlıklı. Latin harfli olan başlık ise üçgen şeklindedir.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الخلاق الباقي

مغله لي دباغ اصنافي

آغا اوسته لرنندن طوپال اوغلي

صالح آغانك مخدومي مرحوم

ومغفور له على رضا نك روحچون فاتحه

.....

Okunuşu;

- 1.Hüve'l Hallaku'l - Baki
- 2.Muğlalı debbağ esnafı
- 3.Ağa ustalarından Topaloğlu
- 4.Salih Ağa'nın mahdumu merhum
- 5.Ve mağfur lehu Ali Rıza'nın ruhiçün Fatiha
- 6.Fi sene 28 Şevval

Latin Harfleriyle;

- 1.1386 (?)
- 2.TOPAL OĞ
- 3.LU SALİH
- 4.MAHdUMU
- 5.ALİRİZA



Resim 9: 38.Ada 3.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 10: 38.Ada 3.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.6.40.Ada 2.Parsel 14.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Demirci Ali kerimesi Fadime'ye ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:65 cm, en:26x25 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:65 cm, en:26x25 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1350/M.1931

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Mezar taşı kitabesi altı çerçeve içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Dilimli kemerli tepeliğe sahip taşın alınlığı üzerine stilize üç dal işlenmiştir.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الخلاق الباقي

زيارتدن مراد بر دوعادر

بوكون بكا ايسه يارن سكاادر

دى ميرجى على كرمه سى

فاديمه روحنه فاتحه

۱۹۳۱

Okunuşu;

1.Hüve'l Hallaku'l Baki

2.Ziyaretten murad bir duadır

3.Bugün bana ise yarın sanadır

4.Demirci Ali kerimesi

5.Fadime ruhuna Fatiha

6.1931

Latin Harfleriyle;

1.ZİYARETTEN

2.MURADBİRDOA

3.DIRBUGÜNBA=

4.NAİSEYARIN

5.SANADİRDEMİR

6.CİALİKERİMESİ

7.FADİMERUHU

8.NAFATİHA



Resim 13: 40.Ada 2.Parsel 14.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 14: 40.Ada 2.Parsel 14.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.7.44.Ada 2.Parsel 1.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Nadiye Hanım'a ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:92 cm, en:30x24 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:92 cm, en:30x24 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarih; H.1351/M.1932

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi altı pafta içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Dilimli kemerli tepeliğe sahip taşın alınlığı üzerine çizgisel hareketler işlenmiş ve alınlık kısmında kalp şekline benzer yan yana iki açıklık mevcuttur. Dilimli kemer ile açıklıkların arasında palmye ağacı biçiminde dalları her iki yana açılan, kazıma yöntemi ile yapılmış eğreti bir süslemesi vardır.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هوالباقی

طاهر اوغلی

مصطفی کریمه سی

نادیه خانیم

روحنه فاتحه

۱۹۳۲

Okunuşu;

1.Hüve'l – Baki

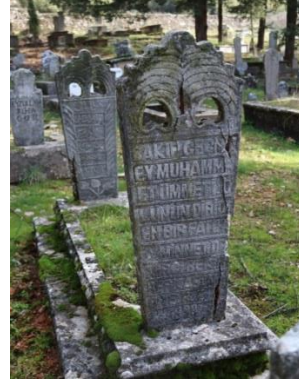
2. Tahir oğlu

3. Mustafa kerimesi

4. Nadiye Hanım
 5. Ruhuna Fatıha
 6. 1932
- Latin Harfleriyle;
- 1.BAKIP GEÇME
 - 2.EY MUHAMM
 - 3.ET ÜMMETİ Ö
 - 4.LÜNÜN DİRİD
 - 5.EN BİR FATİH
 - 6.A MİNNETİ DE
 - 7.MİRCİ BEKİR
 - 8.REFİKASIN
 - 9.DİYE.....
 - 10.1932



Resim 11: 44.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 12: 44.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.8.52.Ada 2.Parsel 1.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Vesile Hanım'a ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.01 m, en:27x21 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:95 cm, en:27x20 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1350/M.1931

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi çerçeve pafta içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Kitabenin üst kısmı tahrip olduğu için okunamamaktadır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Dilimli kemerli tepeliğe sahip mezar taşının alınlığı üzerine bitkisel motif işlenmiştir.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هی.....بولنمدی دردینک بر جاره سی

کنج یاشنده تکمیل ایسه و غده سی

هنوزیکرمی یاشنه کریمه.....

.....

قصاب ایوب کرمه سی

درده لی زاده خلیل

افندی رفقه سی وسیل

خانم روحنه فاتحه

۱۹۳۱ ۱۱ نیسان ۳۲

Okunuşu;

1.Hay.....bulunmadı derdinin bir çaresi

2.Genç yaşında tekml ise vadesi

3.Heniz yirmi yaşına girmeye....

4.....

5.Kasap Eyüp kerimesi

6.Derdeli zade Halil

7.Efendi refikası Vesile

8.Hanım ruhuna Fatiha

9.11 Nisan 1931

Latin Harfleriyle;

1.1931

2.DERDİME DE

3.RMAN ARA

4.DIM BULAM

5.ADIM TAKD

6.İR HÜDA B

7.ÖYLE İMİŞ

8.TA EZELD

9.EN BİLEME

10.DİM

11.EYÜP

³² Bu mezar taşının okunmasında Mahmut Küçük'ten yardım alınmıştır.

12.KERİMESİ

13.VESİLE H.



Resim 15: 52.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Mezar Baş Ucu Taşı (2022)

Resim 16: 52.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.9.54.Ada 2.Parsel 1.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Ali Rıza'ya ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.02 m, en:30x24 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.18 m, en:27x17 cm, kalınlığı:5 cm'dir.

3-Tarihi; H.1340/M.1922

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi altı pafta içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Latin harfli başlık türü Hamidiye fes, Arap harfli olan başlık ise üçgen şeklindedir.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

۱۹۲۲

حسین بك اوغلی

حاجی اسما عیل

مخدلومی علی

رضا رحونه

فاتحه

Okunuşu;

1.1922

- 2.Hüseyin Bey oğlu
 - 3.Hacı İsmail
 - 4.Mahdumi Ali
 - 5.Rıza ruhuna
 - 6.Fatiha
- Latin Harfleriyle;
- 1.HÜSEYİN
 - 2.BEYOĞLU
 - 3.HACIİSMAYİL
 - 4.MAHTUMU
 - 5.ALİRİZA
 - 6.RUHUNA
 - 7.FATİHA
 - 8.1922



Resim 17: 54.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 18: 54.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.10.54.Ada 2.Parsel 2.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Ayşe Hanım'a ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:50 cm, en:33x33 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:50 cm, en:30x30 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1326/M.1909

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi beş pafta içerisine kabartma tekniği kullanılarak ve Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Başucu mezar taşının formu üçgen. Kitabenin ayakucu taşının tepelik kısmında ay yıldız motifi yer alır.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الباقي

بكر افندی زاده

محمد افندی زوجه سی

عائشه روحونه فاتحه

۱۳۲۶

Okunuşu;

1.Hüve'l Baki

2.Bekir efendi zade

3.Muhammed efendi zevcesi .

4.Aişe ruhuna Fatiha

5.1326

Latin Harfleriyle;

1.BeKİR eFeNDİ

2.ZADe MUHAMMeT

3.eFeNDİ

4.ZeVCeSİ

5.AYŞe HANIM

6.RUHUNA FATİHA



Resim 19: 54.Ada 2.Parsel 2.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 20: 54.Ada 2.Parsel 2.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.11.54.Ada 2.Parsel 3.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Güşün Hanım'a ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:50 cm, en:33x33 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:50 cm, en:30x30 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1332/M.1914

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi beş pafta içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Her iki mezar taşının formu üçgen olup kitabenin üzerinde süsleme yoktur.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الباقي

ترزی محمد اغلی ترزی

محمد زوجه سی

کل ثم رحونه فاتحه

۱۳۳۲

Okunuşu;

1.Hüve'l Baki

2.Terzi Mehmed Ağa oğlu terzi

3.Mehmed zevcesi

4.Gülsüm ruhuna Fatiha

5.1332

Latin Harfleriyle;

1.TERZİ

2.MEHMETOĞLU

3.TERZİMEHMET

4.ZEVCESİ

5.GÜSÜNHANIM

6.RUHUNAFATİHA



Resim 22: 54.Ada 2.Parsel 2.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 22: 54.Ada 2.Parsel 2.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.12.54.Ada 2.Parsel 4.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Ümmühan Hanım'a ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:50 cm, en:33x33 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:50 cm, en:30x30 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1326/M.1909

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi beş pafta içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Her iki mezar taşının formu üçgen olup kitabenin üzerinde süsleme yoktur.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الباقي

چفجی قديرلرك

قديرزوجه سي

.....

روحنه فاتحه

Okunuşu;

1.Hüve'l Baki

2.Çifçi Kadirlerin

3.Kadir zevcesi

4.....

5.Ruhuna Fatiha

Latin Harfleriyle;

1.ÇİFÇİ

2.KADİRLERİN

- 3.KADİR
- 4.ZEVCESİ
- 5...HANNİM
- 6.RUHUNA FATİHA(?)



Resim 21: 54.Ada 2.Parsel
4.Numaralı Baş Ucu Mezar Taşı
(2022)



Resim 21: 54.Ada 2.Parsel
4.Numaralı Ayak Ucu Mezar Taşı
(2022)

2.13.54.Ada 3.Parsel 1.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Halil İbrahim Usta'ya ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.18 m, en:27x17 cm, kalınlığı:5 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:98 cm, en:27x25 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1351/ M.1932

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi yedi çerçeve içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Latin Harfli mezar taşındaki fes, çeşit olarak Hamidiye tipi, Arap harfli olan mezar taşı tepe kısmı üçgen biçiminde sonlandırılmıştır. Başlığın hemen altında boyunluk kısmında bir dal tasvir edilmiştir. Ayakucu kitabesi dilimli kemerli alınlığa sahip taşın alınlığı üzerine stilize iki dal işlenmiştir.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الباقي

حاجی حمزه
اوغلوبابوشجی
خلیل ابراهیم
اوسته روحنه
فاتحه
۱۹۳۲

Okunuşu;

- 1.Hüve'l Baki
- 2.Hacı Hamza
- 3.Oğlu Babuşcu
- 4.Halil İbrahim
- 5.Usta ruhuna
- 6.Fatiha
- 7.1932

Latin Harfleriyle;

- 1.HACİHAMZA
- 2.OĞLU
- 3.BABUŞCU
- 4.HALİL
- 5.İBRAHİM
- 6.USTA
- 7.RUHUNA
- 8.FATİHA
- 9.1932



Resim 25: 54.Ada 3.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)

Resim 26: 54.Ada 3.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.14.54.Ada 3.Parsel 2.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Habibe'ye ait

2-Ölçüleri; Ayakucu taşında zincirek motifi yer alır. Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:89 cm, en:27x24 cm, kalınlığı:6 cm'dir. Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:88 cm, en:27x24 cm, kalınlığı:5 cm'dir.

3-Tarihi; H.1351/M.1932

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi on bir pafta içerisinde kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Dilimli kemerli tepeliğe sahip taşın alınlığı üzerine çiçekler alt kısmında beşi bir yerde şeklinde çiçekler stilize edilmiştir.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الباقي

زيارتدن مراد دعادر

بوكون بكا ايسه ياريك سكار

مندر اغلو حاجي

حمزه زوجه سي

حبيعبه رحيمچون

فاتحه

۱۹۳۲

Okunuşu; ,

1.Hüve'l Baki

2.Ziyaretden murad duadır

3.Bugün bana ise yarın sanadır 4.Minder oğlu hacı

5.Hamza zevcesi

6.Habibe ruhiçün

7.Fatiha

8.1932

Latin Harfleriyle;

1.MİNDEBLİHA

2.CİHAMZAZE

3.VCESİHABİBE



Resim 27: 54.Ada 3.Parsel 2.Numaralı

Baş Ucu Mezar Taşı (2022)

Resim 28: 54.Ada 3.Parsel 2.Numaralı

Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.15.56.Ada 2.Parsel 1.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Topaloğlu Hacı Mehmet'e ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.10 m, en:30x30 cm, kalınlığı:4 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.18 m, en:35x32 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1345/M.1927

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak mermerdendir.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesinde on satır kazıma tekniği kullanılarak, Osmanlı Türkçesi yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Talik yazı stili

7-Süslemesi; Arap Harfli mezar taşındaki fes, çeşit olarak Hamidiye tipi, Latin harfli olan mezar taşı tepe kısmı üçgen biçiminde sonlandırılmıştır.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

اه موت ۱۹ نيسان ۱۹۲۷

کمسیه باقی دکدر بو جهان

حق بیوردی کل من علیها فان

بو یله ایکن الدانوب قالمه ندر

عاقیبت بو قیردر هب مکان

رم..... غافل اولمه عاکل اول ای داد

دائم الله توکل اول همان

فاتحه او قو باغشلا روحمی

ایلسون مقبول رب مستعان

..... اوغلی حاجی

Okunuşu;

1. Ah mevt 19 Nisan 1345(0)?
2. Kimseye baki değildir bu cihan
3. Hak buyurdu Küllü min aleyha faan
4. Böyle iken aldanıp kalmak nedir
5. Akibet bu kabirdir hep mekan
6. Gafil olma akil ol ey daderim
7. Dâim Allah'a tevekkül ol heman
8. Fatıha oku bağışla ruhumu
9. Eylesin makbul Rabb-i Müstean
- 10..... oğlu Hacı

Latin Harfleriyle;

- 1.TOPAL OĞLU
- 2.HCI MEHMET
- 3.RUHUNA FATİHA
- 4.1927 NİSAN 19



Resim 29: 56.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 30: 56.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.16.56.Ada 2.Parsel 1.Nummaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Badem Hanım'a ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:94 cm, en:31x23 cm, kalınlığı:5 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:94 cm, en:31x23 cm, kalınlığı:5 cm'dir.

3-Tarihi; H.1352/M.1933

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi üç pafta içerisine yedi satır şeklinde kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Dilimli kemerli tepeliğe sahip taşın alınlığı üzerine bitkisel motif işlenmiştir. Arap Harfleriyle yazılı olan mezar taşının alt kısmında kökleri bir yerden çıkan üç yaprak benzeri bitkisel süsleme görülüyor

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الخلا ق الباقي

.....

.....

سليمان افندی

كرمه سي بادم خانم

رحونه فاتحه

١٩٣٣

Okunuşu;

1.Hüve'l Hallaku'l Baki

2.....

3.....

4.Süleyman Efendi

5.Kerimesi Badem Hanım

6.Ruhuna Fatiha

7.1933

Latin Harfleriyle;

1.1933

2.BOZUKLU

3.HACI SULE

4.YMAN EF

5.KERİMESİ

6.BADEM H

7.RUHUNA

8.FATİHA



Resim 31: 56.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)

Resim 32: 56.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.17.58.Ada 2.Parsel 1.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Emin Ağa'ya ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.00 m, en:29x26 cm, kalınlığı:9 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.15m, en:31x26 cm, kalınlığı:4 cm'dir.

3-Tarihi; H.1317/M.1902

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak mermerdendir.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi dokuz ayrı pafta içerisinde kabartma tekniği Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Talik yazı stili

7-Süslemesi; Arap Harfli mezar taşındaki fes, çeşit olarak Hamidiye tipi, Latin harfli olan mezar taşının tepelik kısmında ay yıldız motifi yer alıyor.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

سنه ۱۳۱۷ رومی

ندائ ارجعی فرمانی

کلنجه باش نییب ترک ایندی

نظیرسزدی تعاون تقوی

مقامن قیل سن بحشتی

ثریا سادهجی برترخی

.....

حاجی کریشجی زاده او جوزجی

حاجی شریف رحونه فاتحه

Okunuşu;

1.Sene Rumi 1317

- 2.Neda-i ircı ferman-1.....
 - 3.Gelince baş eyip terk etti
 - 4.Nazırsızdı teavun..... takva
 - 5.Makamın kıl sen bahşetti
 - 6.Süreyya sadece bir tarihi
 - 7.....
 - 8.Hacı Kirişçi zade Ucuzcu
 - 9.Hacı Şerif ruhuna Fatiha
- Latin Harfleriyle;
- 1.HÜDA BAKİ
 - 2.ZİYARETTEN
 - 3.MURAT BİR
 - 4.DUADIR BU
 - 5.GÜN BANA İ-
 - 6.SE YARIN SA-
 - 7.NA TUCCAR...
 - 8.....OĞULLA-
 - 9.RINDAN UCU-
 - 10.ZCU HACI
 - 11.ŞERİF RUHU-
 - 12.NA FATİHA
 - 13.23 / 2/ 931



Resim 33: 58.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 34: 58.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.18.60.Ada 2.Parsel 1.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Feriştah Hanım'a ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.05 m, en:26x23 cm, kalınlığı:6 cm'dir.
Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.05 m, en:26x35 cm, kalınlığı: 6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1349/M.1931

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi beş çerçeve içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Dilimli kemerli tepeliğe sahip mezar taşının alınlığı üzerine üç tane çiçek ve dal motifi işlenmiştir.

8-YAZISI ve çevirisi;

Kitabesi;

حاجی کریشجی اوغلی

خفظ حمدي افندی

زوجه سی فرشته

خانم رحونه فاتحه

۱۹۳۱

Okunuşu;

1.Hacı Kirişci Oğlu

2.Hafız Hamdi Efendi

3.Zevcesi Feriştah

4.Hanım ruhuna Fatiha

5.1931

Latin Harfleriyle;

1.HACIKİRİ

2.ŞCİOĞLU

3.HAFIZHAM

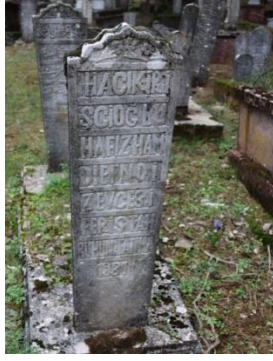
4.DİEFNDİ

5.ZEVCESİ

6.FERİŞTAH

7.RUHUNAFATİHA

8.1931



Resim 35: 60.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)

Resim 36: 60.Ada 2.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.19.60.Ada 4.Parsel 1.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Naile Hanım'a ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:97 cm, en:30x29 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.03 cm, en:30x29 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1347/M.1932

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi sekiz pafta içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Dilimli kemerli tepeliğe sahip mezar taşının alınlığı üzerine iç içe geçirilmiş beşi bir yerde kenarlarında iki dal motifi işlenmiştir.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الخلا ق الباقي

بكر افندی زاده محمد

افندی كرمه سی و

قول اغلو قوندره جی

شكری زوجه سی

نائله خانم

رحونه فاتحه

سنه ۱۳۴۷

Okunuşu;

1.Hüve'l Hallaku'l Baki

2.Bekir Efendi Zade Muhammed

- 3.Efendi kerimesi
- 4.Kuloğlu Kunduracı
- 5.Şükrü zevcesi
- 6.Naile Hanım
- 7.Ruhuna Fatiha
- 8.Sene 1347(?)
- Latin Harfleriyle;
- 1.BEKİREF.ZADE
- 2.MUHAMMETEF.
- 3.KERİMESİVE
- 4.KULOĞLU
- 5.KUNDURACI
- 6.ŞÜKRÜUSTA
- 7.ZEVCESİ
- 8.NAİLEHANIM
- 9.RUHUNAFATİHA
- 10.1.6.1932



Resim 37: 60.Ada 4.Parsel 1.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)

Resim 38: 60.Ada 4.Parsel 1.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.20.60.Ada 4.Parsel 2. Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Faden Hanım'a ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:97cm, en:26x20 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:86 cm, en:26x20 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1338 /M.1920

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şahidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi sekiz çerçeve içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Dilimli kemerli tepeliğe sahip taşın alınlığı üzerine çiçek ve dal motifi hemen altında beşi bir yerde motifi işlenmiştir.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الخلا ق الباقي

قره ملا زاده رفعت

افندنيك رفيقه سي

فادن خانمك

روحچون

فاتحه

۱۸ تشرین ثانی ۱۳۳۸

Okunuşu;

1.Hüve'l Hallâku'l Bakî

2.Kara Molla Zade Rıfat

3.Efendinin refikası

4.Faden hanımın

5.Ruhiçün

6.Fatiha

7.1338 Teşrini sâni 18

Latin Harfleriyle;

1.KARAMOLLA

2.ZADERİFAT

3.EFENDİNİN

4.REFİKASI

5.FADEN

6.HANIM

7.RUHİÇÜN

8.FATİHA

9.1338TEŞRİN

10.SANİ



Resim 39: 60.Ada 4.Parsel 2. Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)

Resim 40: 60.Ada 4.Parsel 2. Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

2.21.60.Ada 4.Parsel 3.Numaralı Mezar Taşı

Mezar taşının;

1-Kime ait olduğu; Mehmed Rifat Efendi'ye ait

2-Ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; Başucu mezar taşının ölçüleri; boy:1.00 m, en:26x20 cm, kalınlığı:6 cm'dir. Ayakucu mezar taşının ölçüleri; boy:88 cm, en:26x20 cm, kalınlığı:6 cm'dir.

3-Tarihi; H.1338/M.1920

4-Malzemesi; Her iki mezar taşı, malzeme olarak dökme çimento ile yapılmıştır.

5-Tanımı; Mezarın baş ve ayak şâhidesi bulunmaktadır. Mezar kitabesi sekiz çerçeve içerisine kabartma tekniği kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

6-Yazı Tipi; Sülüs yazı stili

7-Süslemesi; Arap Harfli mezar taşındaki fes, çeşit olarak Hamidiye tipi başlığın hemen altında ay yıldız motifi yer almaktadır. Ayakucu taşının formu gemi teknesi olup tepelik kısmında çiçek ve dal motifi bulunur.

8-Yazısı ve çevirisi;

Kitabesi;

هو الخلاق الباقي

قره ملا زاده

محمد رفعت

افندك

روحیچون

رضاء الله فاتحه

۷ مارت سنه ۱۹۳۸

۸ رجب سنه صلی ۱۳۴۰

Okunuşu;

- 1.Hüve'l Hallâku'l Bakî
- 2.Kara Molla Zade
- 3.Mehmed Rıfat
- 4.Efendinin
- 5.Ruhiçün
- 6.Rızaen lillehi Fatiha
- 7.7 Mart sene 1938
- 8.8 Recep salı sene 1340

Latin Harfleriyle;

- 1.KARAMOLLA
- 2.ZADERİFAT
- 3.EFENDİNİN
- 4.RUHİÇÜN
- 5.FATİHA
- 6.1338=MART



Resim 41: 60.Ada 4.Parsel 3.Numaralı
Baş Ucu Mezar Taşı (2022)



Resim 42: 60.Ada 4.Parsel 3.Numaralı
Ayak Ucu Mezar Taşı (2022)

3.Değerlendirme ve Sonuç

İncelediğimiz Muğla Eski Şehir Mezarlığı'nda, 1928 yılında yapılan Harf Devrimi'nden sonra Osmanlı dönemine ait 21 mezar taşı tespit edilmiştir. Mezar taşlarının bazen ön yüzü Latin harfleriyle bazen de Arap harfleriyle işlenmiştir. Genellikle başucu taşında Arap harfli Osmanlı Türkçesi kullanılırken, ayakucu taşında ise Latin harflerine dayanan yeni Türk alfabesiyle defnedilen şahsa ait kısa bilgiler yer almaktadır. 1 Kasım 1928'de harf inkılabıyla ilgili kanunun kabul edilmesiyle birlikte yeni Türk alfabesi kullanılmaya başlanmıştır. 1 Ocak 1929 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere eski

harflerin kullanışı resmen yasaklansa da, Muğla Şehir Eski Mezarlığı'ndaki mezar taşlarında 1941 yılına kadar kısmen de olsa Arap harfli Osmanlı Türkçesinin kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Özellikle 20. yüzyıl başlarına tarihlenen bazı mezar taşlarının, Cumhuriyet'in ilanından sonra ayakucu veya arka tarafına mevcut metnin Latinize edilmiş hali yazılmıştır. Latin harfleriyle yazının mezar taşına sonradan yazılma sebepleri ise şu şekilde açıklanabilir; Mezar taşlarının kaybolma ihtimaline karşı önlem ve varisleri tarafından Arap harfleriyle yazılan yazının anlaşılması, böylece dua etme imkânının sürdürülmesi.

İncelenen mezar taşlarının 15 tanesi malzeme olarak dökme çimento 5 tanesi mermer 1 tanesi yerel taştır. Dökme çimento kullanımı mezar taşlarında çatlaklıklara ve erken dökülmelere sebep olmuştur. Muğla'nın çok yağış alan bir şehir olması ve olumsuz hava şartlarından dolayı mezarlıktaki Osmanlı dönemine ait mezar kitabelerinin çoğunda aşınmalar görülmektedir. Arap alfabeli mezar taşlarının özgün biçimlerini kaybettiği ve sadece bazı harfleri okunabildiği için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Mezar taşlarında çoğunlukla celi sülüs yazı çeşidine yer verilmiştir. İki tane erkek mezar taşında celi ta'lik yazı türü kullanılmıştır. 19 mezar kitabesinde hat yazıları kabartma tekniğinde yazılırken 3 mezar kitabesinde ise kazıma tekniği ile yazılmıştır.

İncelediğimiz kitabelerin başucu ve ayakucu taşında Osmanlı dönemi ile Cumhuriyet dönemi arasında süsleme farkı dikkat çekmektedir. Osmanlı'nın son döneminde süslemeler sadelik göstermiş erkek mezar taşlarında genellikle fes, ay-yıldız motifi kullanılırken, kadın mezar taşlarında dilimli kemer, üç dal, çiçek motifleri yer almıştır. Farklı olarak kadın mezar taşlarının alınlık kısmında beşi bir yerde tasvir edilmiştir.

Söz konusu 15 mezar taşında bize sadece defnedilen kişinin ismi, lakabı, mesleği, ölüm tarihi gibi net ve kısa bilgiler verilirken, bunlardan 6 mezar kitabesinde farklı beyitlere yer verilmiştir. Mesela, "Ziyaretten murad bir duadır. Bugün bana ise yarın sanadır." beyti sıklıkla kullanılmıştır. Kitabeler genellikle Hüve'l Bakî (Bakî olan O'dur.), Hüve'l Hallâku'l Bakî cümleleriyle başlamaktadır.

Latin harflerinin kullanımı mezar taşının kime ait olduğuna dair açıklık getirmektedir. Cumhuriyetten sonra Arap harflerinin kullanımı yasaklanması halkın bir o kadar Arap harflerinden uzak durmasına ve mezar taşlarının bu dönemden sonra okumakta zorluk çekmesine sebep olmuştur. Hatta mezar kitabelerinde Latin harfleri bulunmamasına rağmen halk, Arap harfleriyle yazılmış başucu taşına ilerleyen zamanda Latin harfleriyle mevtanın ismini, lakabını ve ölüm tarihini üzerine kazımıştır. 54.ada 2.parsel 2.numaralı mezar taşında büyük harf ve küçük harfin karışık, imla kurallarına aykırı işlenmesi, 56.ada 2.parsel 1.numaralı mezar taşında ise Latin harflerden A harfinin yazılmayıp 'HCI' şeklinde yazılması daha Latin harflerinin kavranmadığını ve acemice ele alındığını göstermektedir.

Kaynakça

- Bozkurt, Nebi. “Mezarlık”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29/519-522. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Çakmak, Şakir. *Muğla Cami ve Mescitleri*. Muğla: Muğla Belediyesi Kültür Yayınları:12, 2013.
- Demirci, Kürşat. “Kabir”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/33-35. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Eminoğlu, Mehmet. *Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş*. Ankara: TDV Yayınları, 14. Baskı, 2015.
- Eroğlu, Zekai. *Muğla Tarihi*. İzmir: Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları:13, 2018.
- Eyice, Semavi. *Mezarlıklar ve Hazireler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.
- Güzel, Emine. *Osmanlı Erkek Mezar Taşlarında Serpuş Biçimleri*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2019.
- Harman, Ömer Faruk. “Hâbil ve Kâbil”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 14/376-378. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Karamağaralı, Beyhan. *Ahlat Mezar Taşları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları:1394, 1992.
- Kuban, Doğan. *100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1973.
- Laqueur, Hans-Peter. *Hüve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*. çev. Selahattin Dilidüzgün. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Baskı, 1997.
- Laqueur, Hans-Peter. “Mezar Taşlarında Harf Devrimi”. *IX. Türk Tarih Kongresi: Bildiriler*. III/1373-1385. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989.
- Mete, Zekai. “XV. ve XVI. Yüzyıllarda Muğla ve Yöresi”. Muğla: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- Mete, Zekai. “Muğla”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30/376-379. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Tekeli, İlhan. *Tarih İçinde Muğla*. Muğla: Muğla Belediyesi Yayınları:1, 2006.
- Yazıcı, Muhammed. “16. Yüzyılda Batı Anadolu Bölgesi'nde (Muğla, İzmir, Aydın, Denizli) Türkmen Yerleşimi ve Demografik Dağılım”. Muğla: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Yıldız, Hakkı Dursun. “Abbasiler”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/31-48. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Elektronik Kaynaklar

- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. “Muğla Hakkında”. Erişim 07 Nisan 2022. <https://www.mu.edu.tr/tr/genel-bilgiler/bilgiler/mugla-hakkinda>
- Diyanet İşleri Başkanlığı. *Kur'an Yolu*. Erişim 23 Nisan 2022. <https://kuran.diyanet.gov.tr>
- Türk Tarih Kurumu Başkanlığı. “Tarih Çevirme Kılavuzu”. Erişim 1 Şubat 2022. <https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/>.